

Lưu ý về xử trí phản ứng quá mẫn muộn trên da do thuốc cản quang chứa iod – Cảnh báo từ ANSM

Thuốc cản quang chứa iod là nhóm thuốc được sử dụng phổ biến trong chẩn đoán hình ảnh (qua đường tiêm, uống hoặc đặt trực tràng), giúp tăng độ tương phản để quan sát rõ hơn cơ quan và tổn thương. Dù có nhiều loại thuốc cản quang khác nhau nhưng thuốc có chứa iod vẫn được dùng nhiều nhất, đặc biệt trong chụp cắt lớp vi tính (CT Scan).

1. Phản ứng quá mẫn muộn – đặc điểm và mức độ nguy hiểm:

Phản ứng quá mẫn muộn thường xuất hiện sau hơn 1 giờ đến vài ngày kể từ khi tiếp xúc với thuốc, liên quan đến đáp ứng miễn dịch qua trung gian tế bào lympho T. Phần lớn các phản ứng chỉ ở mức nhẹ như nổi ban đỏ, ngứa và thường tự hết sau khi ngưng thuốc. Tuy nhiên, trong một số ít trường hợp hiếm gặp, phản ứng có thể nghiêm trọng, kéo dài nhiều tuần, ảnh hưởng đa cơ quan, thậm chí gây tử vong. Các phản ứng nặng có thể bao gồm:

- **Hội chứng DRESS (Drug Reaction with Eosinophilia and Systemic Symptoms):** Biểu hiện sốt, mệt mỏi, ban da kèm phù mắt kéo dài, có thể tổn thương niêm mạc miệng, mắt và cơ quan sinh dục.
- **Hội chứng AGEP (Acute Generalized Exanthematous Pustulosis):** Gây bùng phát mụn mủ nhỏ trên nền da đỏ, kèm sốt và mệt mỏi.
- **Hội chứng Stevens-Johnson:** Gây bong da, phát ban, tổn thương niêm mạc miệng và mắt, kèm đau và sốt.
- **Hoại tử thượng bì nhiễm độc (TEN):** Phản ứng nặng nhất, làm phá hủy nhanh lớp thượng bì, xuất hiện bóng nước, bong tróc và đau toàn thân.

2. Bối cảnh ghi nhận từ ANSM (Pháp)

Cơ quan Quản lý Dược phẩm và Sản phẩm y tế Pháp (ANSM) gần đây tiếp tục ghi nhận các báo cáo về phản ứng quá mẫn muộn trên da sau khi sử dụng thuốc cản quang chứa iod. Đa số trường hợp có biểu hiện nhẹ (ngứa, mẩn đỏ), xảy ra trong vài giờ đến vài ngày và hồi phục sau một đến vài tuần. Tuy nhiên, cũng đã có những ca phản ứng nặng, hiếm gặp, thậm chí gây tử vong.

Các hoạt chất được ghi nhận liên quan gồm: iobitridol, iopromid, iohexol, iodixanol và iopamidol. Đáng chú ý, có hiện tượng phản ứng chéo giữa các thuốc này, đặc biệt giữa iohexol và iodixanol.

3. Khuyến cáo cho nhân viên y tế

Trước khi chỉ định chẩn đoán hình ảnh:

- Đảm bảo việc sử dụng thuốc cản quang chứa iod là thực sự cần thiết, không có lựa chọn thay thế khác.
- Rà soát kỹ tiền sử dị ứng, đặc biệt với thuốc cản quang iod.
- Nắm rõ dấu hiệu nhận biết của phản ứng quá mẫn muộn nghiêm trọng.
- Giải thích cho bệnh nhân về nguy cơ có thể xảy ra, kể cả khi phản ứng xuất hiện muộn sau vài ngày.

Trong quá trình thực hiện chẩn đoán hình ảnh:

- Kiểm tra và ghi nhận rõ tiền sử dị ứng của bệnh nhân.
- Lưu lại tên, loại thuốc cản quang iod, số lô thuốc trong hồ sơ bệnh án để thuận tiện cho việc theo dõi về sau.

4. Xử trí phản ứng quá mẫn muộn:

- Với phản ứng nhẹ: có thể dùng corticosteroid bôi tại chỗ để giảm triệu chứng.
- Với phản ứng nặng: bệnh nhân cần được nhập viện điều trị khẩn cấp.
- Khi nghi ngờ phản ứng do thuốc cản quang iod, nên thực hiện xét nghiệm dị ứng với nhiều loại thuốc cản quang iod khác nhau để xác định nguyên nhân và đánh giá nguy cơ phản ứng chéo.
- Thông báo kết quả xét nghiệm cho bệnh nhân, hướng dẫn họ tránh các thuốc có kết quả dương tính và lưu ý thông tin này trong mọi lần chẩn đoán hình ảnh sau này.

5. Lưu ý quan trọng:

Không có “dị ứng với iod” như nhiều người vẫn lầm tưởng. Dị ứng với cá hoặc hai sản không liên quan đến dị ứng với iod hay thuốc cản quang chứa iod. Hai tình trạng này có cơ chế hoàn toàn khác nhau. Việc hiểu sai có thể khiến bệnh nhân bị từ chối chụp chiếu không cần thiết, ảnh hưởng đến chẩn đoán và điều trị.

III. Kết luận:

Nhân viên y tế cần thận trọng khi chỉ định và sử dụng thuốc cản quang chứa iod, đặc biệt đối với những bệnh nhân có tiền sử dị ứng. Việc nhận biết sớm và xử trí kịp thời các phản ứng quá mẫn muộn sẽ giúp hạn chế biến chứng nghiêm trọng, bảo đảm an toàn cho người bệnh. Đồng thời, cần tư vấn rõ cho bệnh nhân hiểu

rằng dị ứng với cá hoặc hải sản không đồng nghĩa với dị ứng iod, tránh hiểu lầm dẫn đến bỏ lỡ các chẩn đoán hình ảnh cần thiết, ảnh hưởng đến quá trình điều trị.

Tài liệu tham khảo:

PUBLIÉ LE. (2025). *Produits de contraste iodés: rappel de la conduite à tenir face aux réactions cutanées d'hypersensibilité retardée*

Tổ thông tin thuốc – Dược lâm sàng

Bệnh viện Ung bướu Thanh Hoá